

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

УДК 332

Микуланинець С.І.

аспірант кафедри менеджменту
та управління економічними процесами,
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЛОГІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

У статті узагальнено підходи до визначення поняття «логістичний потенціал регіону» та врахувавши особливості його застосування в туристичній галузі, спираючись на універсальну концепцію логістики обґрунтовано визначення «логістичний потенціал туристично-рекреаційного комплексу (ТРК) регіону». Визначено функціонально-структурну характеристику та кількісні параметри оцінки рівня логістичного потенціалу ТРК регіону. Досліджено методичні підходи до проведення оцінки логістичного потенціалу регіону в цілому та обґрунтовано необхідність формування методики оцінки логістичного потенціалу в туристичній галузі. Визначено складові елементи логістичного потенціалу, параметри їх оцінки, запропоновано авторський підхід до розробки методики визначення рівня логістичного потенціалу ТРК регіону.

Ключові слова: логістичний потенціал, туристично-рекреаційний комплекс, елементи логістичного потенціалу, методика визначення рівня логістичного потенціалу.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРОВЕДЕНИЮ ОЦЕНКИ ЛОГИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА
ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО КОМПЛЕКСА РЕГИОНА

Микуланинець С.И.

В статье обобщены подходы к определению понятия «логистический потенциал региона» и учитывая особенности его применения в туристической отрасли, опираясь на универсальную концепцию логистики обосновано определение «логистический потенциал туристско-рекреационного комплекса (ТРК) региона». Определены функционально-структурная характеристика и количественные параметры оценки уровня логистического потенциала ТРК региона. Исследованы методические подходы к проведению оценки логистического потенциала региона в целом и обоснована необходимость формирования методики оценки логистического потенциала в туристической отрасли. Определены составляющие элементы логистического потенциала, параметры их оценки, предложен авторский подход к разработке методики определения уровня логистического потенциала ТРК региона.

Ключевые слова: логистический потенциал, туристско-рекреационный комплекс, элементы логистического потенциала, методика определения уровня логистического потенциала.

MODERN APPROACHES TO LOGISTIC POTENTIAL EVALUATION
OF THE TOURIST AND RECREATIONAL COMPLEX OF THE REGION

Mykulanynets S.

The approaches to the definition of “logistic potential of the region” have been generalized in the article, as well as the peculiarities of its application, taking into account in the tourism industry, the definition of “the logistic potential of the tourist and recreational complex (TRC) of the region”, based on the universal concept of logistics, has been substantiated. The functional and structural characteristics and quantitative parameters of logistics potential evaluation of the TRC of the region have been determined. The methodical approaches to logistics potential evaluation of the region as a whole have been studied as well as the necessity of forming a methodology for the logistic potential evaluation in the tourism industry has been substantiated. The constituent elements of logistic potential, parameters of their evaluation have been determined, the author's approach to the development of a methodology for determining the logistic potential level of TRC of the region has been supposed.

Keywords: logistic potential, tourist and recreational complex, elements of logistic potential, methodology for determining the logistic potential level.

Постановка проблеми. Ефективне формування та функціонування туристично-рекреаційного комплексу (ТРК) регіону неможливе без комплексного аналізу та дослідження ефективності функціонування всіх його

складових елементів. Зокрема, виникає необхідність визначення: методичного інструментарію оцінки передумов формування та ефективного функціонування ТРК; узагальнених показників, що дадуть можливість

здійснити кількісну оцінку розвитку ТРК регіону з метою виявлення заходів спрямованих на покращення його діяльності.

Виходячи із вищесказаного, головним завданням такого аналізу є визначення резервів розвитку, оптимізація управління туристичними потоками регіону, ефективне управління туристичними ресурсами та прогнозування тенденцій функціонування ТРК на основі отримання системної інформації, яка в подальшому стане підґрунтям для вибору оптимального стратегічного курсу формування логістичного механізму розвитку ТРК регіону.

Сьогодні не існує загальноприйнятої методики аналітичного дослідження рівня логістичного потенціалу ТРК, проте, окремі розробки щодо вибору напрямків оцінки передумов формування та функціонування туристично-рекреаційної системи регіону все ж є.

Виходячи із визначення змісту логістичного механізму, основними його завданнями є: збереження кількості та якості рекреаційних ресурсів; задоволення потреб туристів; управління та оптимізація фінансових, інформаційних, туристичних потоків та потоків сервісних послуг. Для розробки логістичного механізму розвитку ТРК регіону необхідно врахувати особливості не лише логістичної системи, але й туристично-рекреаційної, це можливо провівши аналіз логістичного потенціалу ТРК регіону. На нашу думку застосування авторського підходу до методики визначення рівня логістичного потенціалу розвитку ТРК дозволить оцінити наявний потенціал, інтенсивність економічних потоків ТРК та визначити методи оптимізації наявних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато публікацій провідних вітчизняних і зарубіжних вчених присвячено дослідженням логістичного потенціалу регіону та визначенню рівня його розвитку: Коблянська І. І. [1], Мороз О. Д. [2], Уваров С. А. [3], Фрейдман О. А. [4], Смирнов І.Г. [5], Белякова Е. В. [6], Безносок В. Д. [7], Апілат О. В. [8], Герасимчук З. В. [9] та ін. Проте питання оцінки логістичного потенціалу туристично-рекреаційного комплексу регіону не знайшли належного відображення.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження сутності та методичних підходів до оцінки рівня логістичного потенціалу туристично-рекреаційного комплексу регіону, з метою визначення інтенсивності та ефективності поточкових процесів в межах ТРК та формування стратегічних пріоритетів розвитку туристичної галузі.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі поняття «логістичний потенціал ТРК регіону» поки що не знайшло належного висвітлення. Більшість авторів оперують поняттям «логістичний потенціал регіону». Коблянська І. І. [1] під логістичним потенціалом регіону розуміє можливість регіональної системи забезпечувати оптимальні параметри економічних потоків у просторі та часі, які формуються як результат застосування логістичних методів управління. Зокрема Мороз О. Д. [2] стверджує, що логістичний потенціал регіону – можливість регіону в сфері господарської діяльності, пов'язаної із забезпеченням ефективного переміщення економічних потоків регіону, забезпечення ефективного транспор-

тування, контроль за проведенням належним чином всіх вищевказаних функцій. Уваров С. А. [3] розглядає логістичний потенціал як сукупність елементів інфраструктурного комплексу логістики, які сприяють досягненню цілей підприємств у сфері організації регіональних та міжрегіональних поставок. Більш повне визначення дає Фрейдман О. А. [4, с. 23]: логістичний потенціал регіону – сукупність факторів та об'єктів логістичної інфраструктури, які сприяють виконанню завдань оптимізації матеріальних потоків у рамках реалізації стратегічних завдань регіонального та національного забезпечення. Дослідження логістичного потенціалу в туристичній галузі відображенні в працях Смирнова І.Г. [5], який під логістичним потенціалом розуміє максимально можливу чисельність відвідувачів за певний період часу, що не зашкодить стану туристичного ресурсу, екологічному навколишньому середовищу, забезпечить необхідний рівень комфорту туристів, не порушить усталений спосіб та умови життя місцевого населення.

Узагальнивши наведенні підходи до визначення поняття «логістичний потенціал регіону» та врахувавши особливості його застосування в туристичній галузі, спираючись на універсальну концепцію логістики нами запропоновано розглядати логістичний потенціал ТРК регіону як здатність комплексу проводити оптимізацію різного роду потоків (ресурсних, транспортних, фінансово-інвестиційних, туристичних та ін.) у просторі й часі, шляхом застосування логістичного механізму.

Аналіз логістичного потенціалу ТРК регіону повинен спиратись на визначення його функціонально-структурної характеристики та кількісних параметрів оцінки. Науковці які досліджують логістичний потенціал регіону здебільшого виділяють наступні складові елементи: географічне розташування, природно-ресурсний потенціал, рівень соціального та економічного розвитку, інфраструктурну складову, транспортну та ін. Зокрема Смирнов І.Г. [5] при оцінці логістичного потенціалу зосереджував увагу на туристичних потоках та матеріально-технічній базі забезпечення туристичної галузі.

На нашу думку основними елементами логістичного потенціалу ТРК є: територіально-ресурсний, інфраструктурний, транспортний, фінансово-інвестиційний та туристичний. Сукупність всіх елементів їх комплексна оцінка та взаємоузгоджене функціонування і визначає рівень логістичного потенціалу ТРК регіону. Надалі необхідно визначити методичні підходи до комплексної оцінки елементів логістичного потенціалу ТРК регіону.

Багато публікацій присвячено аналізу рівня розвитку логістичних систем в регіонах та туристично-рекреаційного комплексу регіону. Зокрема Белякова О. для проведення логістичного аналізу середовища регіону пропонує вивчати географічне положення регіону та здійснювати аналіз його соціально-економічного розвитку, що дозволить виявити проблемні зони і спрогнозувати темпи розвитку логістичної інфраструктури регіону [6]. Вважаємо, що методика О. Белякової може бути частково використана нами при розробці методики аналізу та оцінки логістичного потенціалу ТРК, оскільки в ній акцентується увага на вивченні географічного положення регіону, а також на

оцінці рівня розвитку транспортної інфраструктури, яка в нашому дослідженні є елементом логістичного потенціалу ТРК.

Безносюк В. вважає, що для оцінки рівня розвитку рекреаційної сфери слід використовувати кількісні показники мережі санаторіїв і закладів відпочинку, а також їх співвідношення за потужністю надання послуг рекреантам [7]. О. Апілат у процесі здійснення аналізу розглядає рівень використання наявного ліжкового фонду об'єктів рекреаційної сфери [8]. На нашу думку, кількісні показники діяльності закладів відпочинку обов'язково повинні бути враховані при оцінці та аналізі логістичного потенціалу ТРК, адже це дасть можливість оцінити інфраструктурний елемент логістичного потенціалу ТРК.

Так, Герасимчук З. у своєму дослідженні аналізує рівень розвитку ТРК регіону шляхом визначення інтегрального індексу ресурсної забезпеченості ТРК регіону та інтегрального індексу туристичної освоєності регіону [9]. На нашу думку, побудована таким чином методика дозволяє визначити та порівняти рівні розвитку туристично-рекреаційної сфери в регіонах. Також актуальним для нашого дослідження є визначення туристичного потенціалу регіону, оскільки це дозволить реально оцінити можливості ТРК у задоволенні потреб рекреантів.

Як відомо, найсуттєвішим недоліком при використанні багатьох інтегральних показників є суб'єктивність при визначенні параметрів вагомості. Практично усі існуючі методики передбачають встановлення вагових коефіцієнтів шляхом залучення експертів. При цьому їх кількість та необхідний рівень кваліфікації залишаються дискусійними питаннями, а проблеми підбору експертів та впорядкування їхніх думок суттєво ускладнюють побудову інтегральної моделі.

Врахувавши переваги та недоліки вищеперерахованих методик ми прийшли до висновку, що методика розрахунку інтегрального індексу логістичного потенціалу ТРК регіону повинна базуватися перш за все на принципах об'єктивності та мультикомпонентності. Для вирішення поставлених нами завдань потрібно оптимізувати перелік досліджуваних показників, перевести їх в індекси використавши форму запису індивідуальних індексів у вигляді суми стандартизованих за середнім значенням ознак. Індекси доцільно розраховувати шляхом порівняння значень певних параметрів по кожному з об'єктів з найкращими для досліджуваної сукупності регіонів або середньостатистичними значеннями.

Зауважимо, що в дослідженні при підборі вихідних даних для розрахунків ми будемо спиратися на дані офіційних джерел інформації, тому, в основному використовуватимемо критеріальні методи оцінки, абсолютні (нагуральні, трудові, вартісні) та відносні показники.

Отже, узагальнюючи вищенаведені методики до оцінки рівня розвитку регіональної логістичної системи і рівня розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону, ми пропонуємо авторський підхід до оцінки логістичного потенціалу ТРК регіону, який дозволить нам виявити потенційні можливості комплексу, його спроможність надавати туристам послуги високої якості за низькою ціною, а також забезпечувати їх належним сервісом.

Оскільки ТРК є структурованою економічною системою регіону, яка складається із взаємодіючих між собою підсистем, то для оцінки логістичного потенціалу ТРК в цілому необхідно проаналізувати кожен його елемент. Дане твердження виводиться також із принципів логістичного механізму розвитку ТРК, а саме принципу системності та комплексності, суть яких полягає у тому, що система розвивається як єдине ціле на основі взаємозв'язку всіх підсистем та елементів.

Для оцінки логістичного потенціалу ТРК регіону згідно запропонованої нами методики потрібно вирішити ряд завдань:

- відібрати складові компоненти логістичного потенціалу ТРК регіону;
- провести аналіз та оцінку складових компонентів логістичного потенціалу ТРК регіону;
- перевести показники в субіндекси;
- на основі субіндексів розрахувати індекси по кожній складовій логістичного потенціалу;
- провести комплексну оцінку рівня логістичного потенціалу ТРК регіону визначивши інтегральний індекс.

Для якісної оцінки рівня логістичного потенціалу ТРК регіону доцільно використати дієві форми математично-статистичного аналізу. Для нашого дослідження результативними будуть такі методи як метод інтегральних показників, метод порівняння, метод групування, метод стандартизації показників тощо. Методична спрямованість розрахунків обирається залежно від мети та завдань аналізу.

Перший етап оцінки логістичного потенціалу ТРК регіону – це вибір показників, що забезпечуватимуть комплексність дослідження. Показники, які ми пропонуємо застосовувати для оцінки рівня логістичного потенціалу ТРК регіону наведені в табл. 1.

Аналіз та оцінку логістичного потенціалу ТРК регіону розпочнемо із аналізу та оцінки територіальних рекреаційних ресурсів регіону.

Відомо, що чим більше насичена територія складовими елементами природних рекреаційних ресурсів, тим вищим може бути рівень задоволення певних потреб туристів та більш різноманітним є спектр організації різних видів відпочинку.

Рівень забезпеченості територіальними рекреаційними ресурсами визначатимемо за допомогою таких часткових показників: забезпеченість регіональними територіальними ресурсами (земельний фонд, гідроресурси, лісові ресурси, національні парки та заповідники).

Аналіз та оцінку інфраструктури пропонуємо здійснювати, аналізуючи суб'єкти господарювання, що безпосередньо задіяні у виробництві туристичного продукту, а саме: санаторно-курортні та оздоровчі заклади, готелі та аналогічні засоби розміщення заклади культури.

Важливим елементом логістичного потенціалу є транспортна забезпеченість, яка визначається на основі розрахунку щільності покриття автомобільними дорогами та залізничними коліями.

Також важливим, на нашу думку, є фінансово-інвестиційна складова логістичного потенціалу, що передбачає аналіз та оцінку інвестицій у сферу тимчасового розміщення та організація харчування, у мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

Таблиця 1. Показники оцінки рівня логістичного потенціалу ТРК регіону

Елементи логістичного потенціалу ТРК регіону	Індекси	Субіндекси
Ресурси	Індекс забезпеченості регіону територіальними ресурсами	– Субіндекс забезпеченості регіону гідроресурсами – Субіндекс забезпеченості регіону земельними ресурсами – Субіндекс забезпеченості регіону лісовими ресурсами – Субіндекс забезпеченості регіону заповідниками та нац. парками
Інфраструктура	Індекс інфраструктурної забезпеченості	– Субіндекс забезпеченості готелями та аналогічними засобами розміщування – Субіндекс забезпеченості спеціалізованими закладами розміщування – Субіндекс забезпеченості дитячими оздоровчими закладами – Субіндекс забезпеченості бібліотеками – Субіндекс забезпеченості демонстраторами фільмів – Субіндекс забезпеченості клубними закладами
Транспорт	Індекс транспортної забезпеченості	– Субіндекс щільності залізничних колій загального користування – Субіндекс забезпеченості автомобільними дорогами загального користування з твердим покриттям
Фінанси	Індекс фінансово-інвестиційної забезпеченості	– Субіндекс забезпеченості інвестиціями у сфері тимчасового розміщування й організації харчування – Субіндекс забезпеченості інвестиціями у мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
Туристичні потоки	Загальний індекс забезпеченості туристичними потоками	– Субіндекс іноземних туристів – Субіндекс виїзних туристів – Субіндекс внутрішніх туристів

Джерело: розроблено автором

Важливою складовою логістичного потенціалу ТРК регіону є потік туристів, які відвідують туристичні об'єкти в межах регіону. Потоки туристів можна аналізувати за допомогою таких уніфікованих показників, як: 1) індекс іноземних туристів; 2) індекс виїзних туристів; 3) індекс внутрішніх туристів.

Весь процес визначення рівня логістичного потенціалу можна поділити на три рівні:

– на нижньому рівні – субіндекси за окремими показниками складових компонентів логістичного потенціалу;

– на середньому рівні – індекси за кожним складовим компонентом логістичного потенціалу;

– на верхньому – узагальнений інтегральний індекс логістичного потенціалу регіону.

Запропонований підхід оцінки рівня логістичного потенціалу ТРК регіону є досить об'єктивним і має ряд переваг, зокрема:

– охоплює всі основні складові логістичного потенціалу (природні та антропогенні туристичні ресурси, основні показники діяльності суб'єктів туристичного сектору та його інфраструктури, транспортна забезпеченість, фінансово-інвестиційна складова);

– надає більш об'єктивну оцінку рівня логістичного потенціалу ТРК регіонів за рахунок обмеження суб'єктивності думок експертів. Використовує реальні кількісні показники, що наводяться в адміністративній та статистичній звітності.

В цілому, запропонований підхід до розробки методики оцінювання логістичного потенціалу ТРК регіонів відображає регіон як інтегральну систему

туристично-рекреаційних ресурсів, суб'єктів господарювання та процесів обслуговування рекреантів та туристів.

Принциповим та вихідним моментом дослідження логістичного потенціалу ТРК регіону є розгляд його як системи, яка представляє собою сукупність взаємопов'язаних компонент: природно-ресурсної, інфраструктурної, транспортної, фінансово-інвестиційної та туристичної. Усі компоненти логістичного потенціалу є відносно автономними, однак утворюють між собою стійкі взаємозв'язки та є взаємозалежними в межах ТРК регіону.

Висновки. Запропонований підхід до оцінки рівня логістичного потенціалу дає можливість оцінити як загальний рівень логістичного потенціалу туристично-рекреаційного комплексу регіону, так і рівень забезпеченості окремими складовими.

Кожна з розрахункових складових визначає рівень розвитку логістичного потенціалу ТРК в певній сфері, це дає можливість визначити напрямки стратегії розвитку ТРК регіону та нарощувати логістичний потенціал області (регіону) в сфері туризму та рекреації. Отримані результати оцінки логістичного потенціалу ТРК регіону дозволять органам державної та регіональної влади, місцевим органам самоврядування, бізнесу: приймати тактичні та стратегічні рішення в сфері інвестування та розвитку туристичної галузі регіону з врахуванням їх ефективності; зробити висновок про стан логістичної системи туристично-рекреаційного комплексу регіону та виявити резерви щодо вдосконалення критеріїв оптимальності витрат, мінімізації ризику.

1. Коблянська І. І., Рибалко Н. О., Міщенко О. В. Логістичний потенціал регіону: сутність і методичний підхід щодо його оцінювання. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2015. № 2. С. 23–30.
2. Мороз О. Д. Методика оцінки передумов формування регіональних логістичних систем. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. Уваров С. А. Управление логистической инфраструктурой: проблемы становления и развития: доклад. URL: <http://www.yuzhno-sakh.ru/files/prodresyrs/logist>
4. Фрейдман О. А. Анализ логистического потенциала региона : монографія. Иркутск : ИРГУПС, 2013. 164 с.
5. Смирнов І. Г. Логістика туризму: Навч. посіб. К.: Знання, 2009. 444 с.
6. Белякова Е. В. Инновационное управление в региональных логистических системах. Проблемы современной экономики. 2009. № 2(26). С. 156–165.
7. Безносюк В. Д. Організаційно-економічне та інформаційне забезпечення розвитку туристично-оздоровчого комплексу в регіонах України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01. НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2001. 19 с.
8. Апілат О. В. Підвищення якості послуг в туризмі: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01. НАН України. Харків, 2001. 17 с.
9. Герасимчук З. В., Глядіна М. В. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери: механізм формування та реалізації. Луцьк: «Надстир'я», 2006. 161 с.

E-mail: svm24121985@gmail.com